

Türkiye Ermeni İddialarını Çürütmek Amacıyla Nasıl Bir Strateji İzlemeli ve Bu Stratejiyi Uygulamak Amacıyla Nasıl Bir Yapılanmaya Gitmelidir?

Şükrü Elekdağ*

Ermenistan ve diyaspora, sözde “soykırımın” 100. yıldönümünde, yani 2015 yılında, bu suçu Türkiye’ye kabul ettirmek için hazırlanmış oldukları yoğun ve kapsamlı faaliyet ve etkinlikler içeren bir planı geniş bir bütçeyle uyguluyorlar. Geçmişte Osmanlı Devleti’nin bir zamanlar “milleti sadıka” diye tanımlanan Ermeni vatandaşlarını isyana kışkırtan ve onları kullanıp aldatan devletler, bugün de soykırım iddiasını iç politikalarında oy almak için, dış politikalarında ise Türkiye’ye siyasi hedeflerini dayatmak amacıyla baskı unsuru olarak kullanıyorlar. Bu ortamda Ermeni iddiaları dünyada geniş yansımaya buluyor. Türkiye bu iddialara etkili bir şekilde karşı koymakta zorlanıyor ve zemin kaybediyor. Ermeni iddialarıyla Washington’da 10 yıl süren Büyükelçilik görevi sırasında gayet başarılı bir mücadele vermiş ve sonraki yaşam sürecinde de bu konuda çok sayıda yayın ve makale üretmiş olan Emekli

Büyükelçi Şükrü Elekdağ ile yaptığımız bu röportajda Türkiye’nin Ermeni meselesini Türkiye için bir yük olmaktan çıkarmak ve soykırım iddiasını etkisiz hale getirmek için nasıl bir strateji izlenmesi gerektiğini ele aldık. Deneyimleri ışığında bu konulardaki değerli görüşlerini açıklayan Sayın Elekdağ, aynı zamanda 2015’e giden süreçte “denklem değiştirici” (game-changer) nitelikte bir önerisini de bizimle paylaştı.

YT: Sayın Elekdağ, bir derde çare aramak için önce o derdin neden kaynaklandığına bakmak lazım. Bu bakımdan, önce Ermeni iddialarının dünyada neden yayıldığını teşhis etmek, sonra da o yayılmayı önleyecek çareler ile araçları üretmek ve uygulamak zorunlu. Fakat, bu bağlamda dikkat çekici bir husus, Ermeni sorununun 99 yıldır canlılığını koruması ve gündemden düşmemesidir. Bunu nasıl izah ediyorsunuz?

ŞE: Ermeni iddialarını çürütmek amacıyla oluşturulacak stratejinin etkili ve sonuç alıcı olabilmesi için, bu sorunuzun geçekçi ve isabetli şekilde yanıtlanması gerekiyor. 21. asra adım attığımız şu dönemde dünyada 99 yılı aşan bir süredir canlılığını muhafaza eden Türk-Ermeni sorununa benzeyen başka bir anomalinin mevcut olmadığı görüyoruz. Bu uzun tarih diliminde dünyamız, akla durgunluk veren soykırımlara, korkunç vahşet ve katliamlara ve milyonlarca insanın telef olduğu savaşlara tanık olmuştur. Ancak, bu olaylardan etkilenen ulusların bugün karşılıklı önyargı ve düşmanlıklarını yendiklerini ve aralarında uygar ilişkiler kurmayı, hatta dostluk ve işbirliği içinde yaşamayı başardıklarını görüyoruz. Bu durumda şu soruya yanıt aramamız gerekiyor: Ermeni sorununun 99 yıldan fazla bir zamandır canlılığını sürdürmesinin sebebi nedir? Bu sorunun yanıtı son derece önemlidir... Zira, sizin de işaret ettiğiniz üzere, bir sorun teşhis edilmeden, ona çözüm aramak akılcı değildir. Ermeni sorununun 99 yıldır canlılığını kaybetmeden sürmesinin dört ana nedeni vardır. Bunlar sırasıyla:

(*) Emekli Büyükelçi.

(1) Ermeni kimliğiyle soykırımdan kaynaklanan mağduriyet duygusunun özdeşleşmesi.

(2) Batılı devletlerin Ermeni sorununu iç politikalarında oy avcılığı dış politikalarında ise Türkiye'ye siyasi hedeflerini dayatmak için kullanmaları.

(3) Batılı devletlerin Ermeni sorununa dinsel ve ırksal açıdan yaklaşımları.

(4) Türkiye'nin Ermeni tezlerini çürütmek bir strateji ve bunun uygulayacak yapılanmayı oluşturmaması olmasıdır.

Ermeni Toplumunun Sosyo-Psikolojik Ruh Haleti: Kimlikle Mağduriyet Duygusunun Özdeşleşmesi

Şimdi bu nedenleri sırasıyla ele alalım. Ermeniler bir kimlik krizi yaşıyorlar ve bu krizde kimlikleriyle soykırım kurbanı olma inancından kaynaklanan derin mağduriyet duygusu iç içe geçmiştir. Ermeniler kimlikleriyle özdeşleşen mağduriyet duygusundan kaynaklanan fanatik bir dürtüyle soykırım kampanyasını sistemli ve örgütlenmiş bir şekilde yürütüyorlar. Bu psikolojiyle Ermeni toplumu kendisini Türklere karşı bir asırdan beri süren kesintisiz bir savaş içinde görmekte ve tüm enerjisiyle varlığını bu savaş için seferber etmektedir. Bu savaşın temelinde Yunanlıların "büyük ülkü" anlamına gelen "Megalo İdea"sına benzeyen ırkçı-yayılmacı bir ideoloji yatmaktadır. Ermeniler kendi ideolojilerine "Hay Dat" diyorlar. Büyük Ermenistan'ı kurma rüyası olan "Hay-Dat, Doğu Anadolu topraklarının önemli bölümünün Ermenistan'a ilhakını öngörüyor. Soykırımı iddiası ise, bu hedefin gerçekleştirilmesinde kullanılan önemli bir siyasi araçtır. Hay Dat'ı gerçekleştirmek amacıyla uygulamaya konulan ve "dört T" şeklinde adlandırılabilir olan plan şu dört aşamaya dayanıyor: Tanıtım, Tanınma, Tazminat ve Toprak.

Ermeni Megalo-İdeası: Hay Dat ve Dört T Planı

Tanıtım aşaması, Ermeni terörü yoluyla Ermeni soykırımı iddiası ve Ermeni davasını dünya kamuoyuna tanıtmayı öngörüyordu. 1975'te başlayan bu aşama 1984'te kadar sürmüştür. Ermeni terör örgütleri, bu on yıllık dönemde Türk Büyükelçilerini, başkonsoloslarını, diplomatik personelini ve onların aileleri ile çocuklarını öldürmek suretiyle, soykırım iddialarını dünyaya duyurmuşlardır. İkinci aşama tanınma aşamasıdır. Bu süreçte soykırım kampanyalarıyla dünya kamuoyu ve parlamentoları Türklerin soykırım işlediklerine ikna edilecek, soykırımının tartışılmaz bir veri olduğu sağlandıktan sonra da, uluslararası baskı yoluyla Türkiye'nin soykırımını resmen tanıması sağlanacaktır. Halen sürmekte olan bu aşamada Ermeni tarafı önemli denebilecek merhale kat etmiştir. Bundan sonra üçüncü aşama olarak başlatılacak tazminat elde etme sürecinde soykırımına uğramış Ermeni ailelerinin mirasçılarının hak ve tazminat talepleri gündeme getirilecek, bunu da toprak talepleri izleyecektir. 30 yıl önce bulunduğum Dışişleri Bakanlığı Müsteşarlığı görevinde ben bu "dört T planını" Türk devletinin yönetiminden sorumlu olanlara anlatmak için ısrarlı çaba gösterdim ve soruna bu perspektiften bakılmasını sağlamaya çalıştım. Etkili bir strateji oluşturmak için tehdidin hedeflerine ve niteliğine isabetli bir teşhis koymak lazımdı. Ne var ki muhataplarım, tehdidi küçümsediler. Aralarında, peşpeşe katledilen Türk büyükelçileri ve diplomatları için, "her mesleğin nimetleri ve külfetleri vardır" diyerek, Ermeni teröristlerin her öldürdükleri Türk temsilcisiyle Türk devletinin aczini kanıtladıklarını ve davalarını dünyaya tanıtmakta mesafe kazandıklarını bir ara görmezden gelenler dahi oldu. Daha sonra Washington Büyükelçiliği görevinde bulunduğum tarihlerde de aynı tutumla karşılaştım. Bu lakaydi, bu affedilmez ihmalkarlık nedeniyle, Ermeni militanlar "dört T" planının uygulanmasında hayli büyük mesa-

fe aldılar. Önce, bu planın birinci aşamasını tamamladılar. Türk diplomatları ve ailelerini öldürerek soykırımını dünya gündemine oturtular. Şimdi ikinci aşamada ilerliyorlar. Önemli ülkelerin parlamentolarına ve Avrupa Parlamentosu'na iddialarına kabul ettirmiş bulunuyorlar. Dahası, Ermeni soykırımı iddiasının kabulü Türkiye için AB'ye tam üyeliğin önşartı haline dönüşmüş durumda. Amaçları, çok sayıda parlamento ve uluslararası kuruluşun Ermeni soykırımını tanıması suretiyle, bu konuda dünya çapında bir "consensus" yani fikir birliği olduğunu kanıtlamak. Ve bundan sonra tazminat aşamasına geçmek. Hatta, bu aşamaya ilk adımlarını atmış olduklarını söyleyebiliriz... Nitekim, Türk Subay ve as subaylarının katkılarıyla kurulmuş bulunan OYAK'ın ortağı olan Fransız AXA sigorta şirketi Ermeni soykırımını tanıyarak Anadolu'da hayatlarını kaybeden Ermenilerin mirasçılarına 17 milyon dolar tazminat ödemeyi kabul etmiştir. Ve milli bir kuruluş olan OYAK, bendenizin TBMM kürsüsünden yaptığı ısrarlı ikazlara rağmen AXA ile ortaklığını bozmamış sürdürmüştür. Bu da, Ermenilerin milliyetçilik anlayışı ile OYAK'ın temsil ettiği anlayış arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Edilgenliğin bu şekilde devam etmesi halinde, yani Ermeni soykırımı iddialarının arkasında yatan tehdidin gerçek niteliğinin, Türk aydınları, Türk kamuoyu, Türk siyasi liderleri ve hatta çok üzülen söyleyorum Türk silahlı kuvvetleri tarafından kavranmamış olması, insanı kahrediyor. Çünkü bu edilgenlik bu şekilde devam ederse ülkemiz bu davayı kaybeder...

YT: Ermeni tarafı gerçekten Türkiye'den toprak kopartabileceğini düşünüyor mu?

ŞE: Ermenistan Bağımsızlık Bildirisi'nde doğu Anadolu, Batı Ermenistan diye tanımlanıyor ve bu hususa Ermenistan Anayasası'nın dibacesinde atıfta bulunuluyor. Sembolik nitelik taşısa dahi, Hay-Dat ideolojisinin özü olduğu için Ermeniler bu ifadeyi, Türkiye -Ermenistan ilişkilerinde yumuşama olsa bile değiştirmezler. Keza, ilişkilerde bazı

olumlu gelişmeler yaşansa dahi, Türkiye'den tazminat talebini hiçbir zaman gündemden düşürmeyeceklerdir.

Batılı Devletler Ermeni Sorunundan İç Politikada Oy Avcılığı Dış Politikada ise Türkiye'ye Siyasi Hedeflerini Dayatmak İçin Yararlanıyor

YT: Şimdi, Ermeni sorununun 99 yıldır canlılığını kaybetmeden neden sürdüğü konusuna dönebiliriz...

ŞE: Evet, bu sorununun bir aşırıdır gündemde kalmasının ikinci nedeni, Ermeni iddialarının Batılı ülkeler tarafından objektif ve tarihsel bir yaklaşımla değil, tamamen siyasi bir yaklaşımla ele alınmasından kaynaklanıyor. Osmanlı Devleti'nin bir zamanlar "milleti sadıka" diye tanımlanan Ermeni vatandaşlarını boş bağımsızlık vaatleriyle isyana kışkırtarak Anadolu'yu kana boyayan ve Türkler'le Ermenileri birbirine kırdıran Batılı devletler bugün hala günahlarını kabule yanaşmamakta ve gerçekleri göz ardı etmektedirler. Bugün de aynı devletlerin, soykırım iddiasını iç politikalarında oy avcılığı için, dış politikalarında ise Türkiye'ye siyasi hedeflerini dayatmak amacıyla baskı ve şantaj unsuru olarak kullandıklarını görüyoruz. Bu nedenle bu devletler, Türkiye'ye karşı bir siyasi baskı unsuru olarak kullandıkları bu kozu elden çıkarmayı arzu etmiyorlar. Örneğin, soykırım iddiası, Fransız siyasetçilerin, Türkiye'nin AB'ye katılımını engellemek için kullandıkları etkili bir koz olduğu gibi, iç politikada da vazgeçemedikleri bir oy kaynağıdır. Zira, Ermeni soylu Fransız vatandaşları 400 bin civarında oya sahiptirler ve iddialarını benimseyen partiyi veya cumhurbaşkanı adayını bir blok olarak desteklemeye hazırdırlar. Bu nedenle Fransa'da genellikle başa baş sürdürülen cumhurbaşkanlığı seçimlerinde hiçbir aday, Türkiye ile ilişkilerin bozulması pahasına da olsa, Ermeni oylarını göz ardı edememektedir. Ermeni sorunu, ABD iç

politikasında da vazgeçilmez bir unsur niteliğini kazanmış olduğu gibi, dış politikada da Washington'un Türkiye'ye siyasi tercihlerini dayatmak için yararlandığı bir kozdur. Örneğin, ABD Savunma Bakanı Vekili Wolfowitz, 1 Mart tezkeresinin TBMM tarafından kabul edilmemesi üzerine, öfkelenmiş ve Türkiye'nin bu tutumunun Amerikan Kongresi'ne sunulan Ermeni soykırım iddiasını destekleyen tasarıların reddini zorlaştıracaklarını söyleyerek Ankara'ya gözdağı vermişti. Ayrıca, Amerikan Kongresi'ndeki Ermenistan Dostları Grubu'nu (Armenian caucus) oluşturan milletvekilleri, Ermeni diasporası ile Ermenistan'ın çıkarlarının ateşli savunucusudurlar ve Türk-Amerikan ilişkilerini bozmak için her fırsatı değerlendirmeye çalışırlar. Bu grubun faaliyetleri şöyle bir hesaba dayanmaktadır: Türk-ABD ilişkileri, Türk dış politikasının şah damarıdır. Bu damarın tıkanması Türkiye'yi zafiyete düşürür. Zayıf bir Türkiye'ye de Ermenistan taleplerinin dayatılması daha kolay olur.

4

Kurt Waldheim Olayı

YT: Yahudi lobisi, İsrail ile ilişkilerimizin iyi olduğu dönemde, Ermeni taraftarı milletvekillerinin ABD Kongresi'nden Türkiye'yi soykırımla suçlayan karar tasarıları geçirmesini engellemiyor muydu?

ŞE: Doğru... Çoğu zaman bize yardımcı oldular. Ama, ABD'deki İsrail lobisinin de, Türkiye'ye kendi politikaların dayatmak için Ermeni meselesini kullandığı zamanlar oldu. Örneğin, bu lobi, Türk Hükümeti'nin Hamas lideri Meşal'i Ankara'ya davet etmesine tepki göstermiş ve Ankara bu tutumunu değiştirmedikçe Kongre'ye sunulan Ermeni karar tasarılarına olumlu oy vereceğini açıklamıştı... Kurt Waldheim olayı da, bu bağlamda zikredebileceğim çarpıcı bir örnektir... 1988 yılında dünyadaki Yahudi kuruluşları İsrail'in telkin ve yönlendirmesiyle, Nazi soykırımıyla özdeşleştirdikleri Avusturya Cumhurbaşkanı Kurt Waldheim'in yabancı

ülkeleri ziyaret etmesini önlemek amacıyla yoğun bir kampanya başlatmışlardı. Bu amaçla Türkiye'yi örnek ülke olarak seçmişler ve kampanyayı belki de en şiddetli ve etkili şekilde ülkemize yöneltmişlerdi. Hedefleri, Waldheim'in Türkiye'ye programlanmış olan ziyaretini iptal ettirmektir. Washington da, İsrail'in bu kampanyasını destekliyordu. Baskılar artınca, Türkiye, resmi ziyareti iptal etmedi fakat gayri-resmi ziyaret düzeyine düşürdü. İstanbul'da Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz Waldheim'la birer görüşme yaptılar, Cumhurbaşkanı Turgut Özal ise görüşmesini iptal etti. Ancak, Ankara'nın ziyarete çok sıradan bir nitelik kazandırması dahi, İsrail'i ve lobisini tatmin etmedi. Nitekim ABD'nin etkili milletvekillerinden Türk dostu olarak tanınan Yahudi asıllı Tom Lantos, Türkiye'yi ziyaretinde Ankara'da 24 Kasım 1988'de Başbakan Turgut Özal ile yaptığı, benim de Türkiye'nin ABD Büyükelçisi sıfatıyla katıldığım toplantıda, diplomatik nezakete pek de uygun olmayan bir üslupla, "hiçbir Batılı devletin ülkesinde görmek istemediği bu kişinin Türkiye'ye gelmesinin Amerika'da infial uyandırdığını belirtti. Ardından da, Türkiye'nin Filistin konusunda ABD ve Kanada'dan ayrı şekilde hareket etmiş olmasının ABD'de büyük bir sıkıntı yarattığını, bunu telafi etmek için Türkiye'nin İsrail ile ilişkilerini büyükelçi düzeyine çıkarması gerektiğini vurguladı. Bu ifadelerini takiben Türkiye'ye gözdağı vermeyi de ihmal etmeyen Lantos şunları söyledi: "Türkiye'nin Waldheim ve Filistin konusundaki kararları Kongre'deki havayı tamamen Türkiye aleyhine dönüştürdü, bu bakımdan bugün Kongre'ye bir Ermeni karar tasarısı sunulacak olsa kabul edileceğinden eminim. Bu havayı değiştirmek için, Türkiye'nin İsrail'deki temsil düzeyini Büyükelçiliğe çıkarmasının uygun olacağı kanısındayım." Bir ABD Kongre üyesinin, Türkiye Başbakanı'na bu ifadelerde bulunması diplomatik nezaketsizliğin daniskasıydı... Görüleceği üzere Ermeni so-

runu tam anlamıyla siyasi bir mesele niteliğini kazanmıştır. Bu nedenle 1915 olaylarının önyargısız ve yapıcı bir yaklaşımla sırf tarihi gerçeklere odaklanılarak ele alınması mümkün olmamakta ve sorununun gerçek yüzü bir asırdır ortaya çıkarılmamaktadır.

Batılı Ülkeler Kamuoyları ve Siyasetçiler Ermeni Sorununa Dinsel ve Irksal Açıdan Yaklaşıyorlar

Soykırım iddiasının bugün hala Batı dünyası kamuoyları ve akademik çevreleri tarafından büyük ölçüde kabul görmesinin üçüncü nedeni de, Batılı ülkelerin kamuoyları ile siyasetçilerinin bu sorunu daima bir Müslüman- Hıristiyan çatışması olarak tanımlamaları ve esiri oldukları kör dini taassubun etkisiyle Türkiye'ye karşı önyargılı hareket etmelerinden ileri gelmektedir. Ayrıca Batı'da, geçmişin mirası haçlı zihniyetinden kaynaklanan Türkiye ve Türk karşıtı bir düşüncenin mevcut olduğu da bir gerçektir. Bu düşmanlık son yıllarda o denli keskinleşmiştir ki, Batılı yazarlar dahi Almanya'da bugün Türklere karşı olan nefretin Nazi Almanyası'nda Yahudilere duyulan nefretle eşdeğer olduğunu belirtmektedirler. Bu nedenle Batılıların Ermeni meselesine bakışında hem ırkçılık, hem de dinsel yaklaşım önemli bir rol oynamaktadır. Kanımca, Ermeni soykırım kampanyasının Batı'da başarılı bir uygulama alanı bulmasının esas nedeni budur.

Hıristiyan Dünyasının Suçluluk Psikolojisi: Hitler'in Soykırımı Türklere Öğrendiği İftirası

Bu bağlamda altı çizilmesi gereken bir husus da, Yahudilerin kendilerine yapılan soykırımdan dolayı sadece Nazi Almanyası'nı değil, Hıristiyan Kilisesini de sorumlu tutmalarının, Hıristiyan dünyasını suçluluk psikolojisi içine itmiş olduğudur. Bu nokta çok önemlidir. Yahudilerin düşüncesine göre Kilise aşılamış olduğu düşüncelerden dolayı

Yahudi katliamından sorumludur. Bu gerçeği, Papa XXIII. John da bir duasında dile getirmiştir. Bu suçluluk psikolojiden kurtulmak içindir ki "Hitler soykırımı Türklere öğrendi" şeklinde propaganda yapılmaktadır. Batılı Hıristiyan devletler günahlarından arınmak için tarihte ilk soykırımını yapanların Hıristiyanlar değil, Müslüman Türkler olduğunu iddia etmektedirler. "Hitler'in soykırımını Türklere öğrendiği" yolundaki tez, esasında "biz Hıristiyanlar böyle kötü şeyler yapmayız ama, bunu Türklere öğrendik" diyerek, bir tür günahattan arınma metodudur. Yani, Yahudilerin gerçek düşmanı Hıristiyanlar değil, onları cinayet işlemeye teşvik eden Türklere dir. Şimdi, dikkat ediniz, çok önemli, fakat bilinmeyen bir gerçeği vurgulayacağım. *Bu da, bu izahatım ışığında, uluslararası koşulların, Türk-Ermeni sorununda bir uzlaşmayı kolaylaştırmak şöyle dursun, tam tersine düşmanlık ve husumet ortamının sürmesini körükleyici, teşvik edici bir niteliğe sahip olduğudur.* Hal böyle olunca, Türk-Ermeni ilişkilerini 99 yıl önce takıldığı yerden kurtarmak için inisiyatifin bizzat Türkiye ile Ermenistan'dan gelmesi zorunlu olmaktadır. Bu gerçek hem Türklere, hem de Ermenilere şu soruya yanıt aramaya zorluyor: Böyle ortak bir girişime başvurulmazsa ne olur? Olacak olan şudur: Ermeniler sürekli mağduriyet ve hakları yenilmişlik, Türklere ise dünya çapında bir haksızlık ve iftiraya uğramışlık hislerinden kurtulamaz. Bu koşullarda da iki ulus arasında uzlaşma ve barış bir hayal olur.

YT: *Bu konuyu önermiş olduğumuz "Türkiye-Ermenistan Bilim Adamlarından Oluşacak Ortak Tarih Komisyonu Kurulması" (OTK) öneriniz çerçevesinde söyleşimizde ele alacağız. Bu nedenle, uygun görürseniz söyleşimizin başında ele aldığımız sırayla gidelim. Soykırım iddiasının dünya gündeminde 99 yıldır canlı tutulmasının bir nedenini de Türkiye'nin Ermeni tezlerini çürütmek bir strateji ve bunun uygulayacak yapılanmayı oluşturmamış olmasına bağlamıştık. Şimdi bu konuyu ele alalım.*

Türkiye'nin Tam 40 Yıldır Ermeni İddialarını Çürütecek Bir Devlet Stratejisiyle Bunu Uygulayacak Etkin Bir Yapılanmayı Oluşturamamış Olması Bir Züldür

ŞE: Bu son derece önemli bir konu. Türkiye'nin Ermeni soykırım iddiasıyla mücadelede etkisiz kalmasının en önemli nedeni, bu alanda *uzun vadeli bir devlet stratejisine* sahip bulunmamasından ileri geliyor. Ermenilerin, iddialarının, hiç mübalağasız söylüyorum, belgesiz kanıtsız, tutarsız ve abartılı olmasına rağmen dünya kamuoyuna mağduriyetlerini inandırmakta sağladıkları büyük başarı, sadece fanatik bir dürtüyle ve planlı şekilde çalışmalarından ileri gelmemiştir. Ermenilerini başarısında, Türk tarafının Ermeni saldırısını etkisizleştirecek etkili ve bilinçli bir mücadele ortaya koyamamış olmasının payı büyüktür. Türkiye'nin, Ermeni iddialarını etkisiz hale getirecek, etkili yaratıcı ve bilinçli bir mücadele stratejisine ihtiyacı vardır. Türkiye, Ermeni sorununun Ermeni terörüyle birlikte patlak verdiği tarihten bugüne kadar geçen 40 yıl boyunca Ermeni iddialarıyla mücadele için uzun vadeli bir perspektife dayanan bir strateji oluşturamamıştır. Karşılaştığımız sorun, *siyasal, hukuksal, tarihsel, yaygın ve eğitim ile kamuoyu oluşturulması* gibi beş boyutu bulunan devasa bir meseledir. Oluşturulacak strateji bu beş boyutu da kapsamalıdır. Strateji ortaya çıkarıldıktan sonra, etkin biçimde uygulanması için gerekli yapılanmaya gidilmesi zorunludur. Böyle bir stratejimizin olmaması nedeniyle, Türkiye, Ermeni propagandasına karşı koymada etkili olamadı ve hergün zemin kaybetti ve kaybetmeye devam ediyor. Hem, Washington Büyükelçiliğim, hem de milletvekilliği yaptığım 2002 ila 2011 yılları arasında Türkiye'nin gerekli stratejiyi ve bunu uygulayacak yapıyı ortaya çıkarması için çok gayret sarfettim. TBMM Genel Kurulu'nda ve Dışişleri Komisyonu'nda bu meseleyi defalarca, ısrarla açıkladım ve önerilerde bulundum. Dışişleri Bakanlığı müstahşarlarıyla yaptığım sık görüşmelerde bu hayati

meseleyi muhataplarımı taciz edercesine dile getirdim. Dışişleri Bakanırken Sayın Davutoğlu'na bu konuda öneriler içeren bir rapor sundum. Fakat maalesef bu gayretlerim bir sonuç vermedi.

Ermenistan'ın 2015 Stratejisi: Hükümetlere, Parlamentolara ve Milletlerarası Kuruluşlara Ermeni Tezini Kabul Ettirmek

Türkiye'nin soykırımla etkin bir mücadele stratejisini oluşturması için, Ermenistan'ın iddialarını Türkiye'ye kabul ettirmek için izlediği stratejiyi dikkatle değerlendirmesi gereklidir. Bu amaçla, Ermenistan ve diasporanın sözde "soykırımın" 100. yıldönümünde, yani 2015 yılında, bu suçu Türkiye'ye kabul ettirmek için hazırlamış oldukları ve akademik yayınlar, eğitim, kamuoyu oluşturulması ve hukuki faaliyetler başlıkları altında dört faaliyet alanını kapsayan planın incelenmesi, Ermeni tarafının gayet geniş bir bütçeyle Türkiye aleyhinde yoğun ve kapsamlı etkinlikler gerçekleştirmeyi öngördüğünü ortaya koymaktadır. Bir kere daha tekrarlama da yarar var. Ermeni iddiaları, belgesiz, kanıtsız, tutarsız ve asılsızdır... Buna rağmen, Ermenistan ve diasporası dünya kamuoyuna mağduriyetlerini inandırmakta büyük başarı gösteriyorlar. Bu başarıyı, örgütlü, planlı ve sistemli çalışmalarıyla elde ediyorlar. 2015 Stratejisi bağlamında Ermeniler inanılmaz bir azimle, hükümetler, parlamentolar ve milletlerarası kuruluşlar nezdinde tezlerini kabul ettirmek amacıyla yoğun siyasi girişimlerde bulunarak; Batılı ülkelerin kütüphane raflarında yer alan çok sayıda tezlerini destekleyin yayınlar üreterek; Türkiye'yi ve Türkleri kötüleyen belgeseller ve etkili sinema filmleri yaptırıp bunları vizyona sokarak; Avrupa ve Amerikan basınını etkileyen ve lehlerinde yorumlar yapılmasına yol açan uluslararası sempozyumlar düzenleyerek ve uluslararası alanda ses getiren lobicilik faaliyetleri yürüterek; uluslararası alanda esasen moral ve siyasi üstünlüğe sahip olan davalarını her geçen

gün daha da güçlendiriyor. Bu bağlamda, “bir daha asla” (never again) adlı bir konser dizisi ve dünya çapında üne sahip sanatçıların “Ermeni soykırımını anma” temasıyla konser vermeleri planlanıyor. ABD’li yapımcı, yönetmen ve senarist Steven S. Spielberg’e Ermeni olaylarını konu alan bir film yaptırma hazırlığı hakkında haberler yayınlanıyor... Türkiye ise Ermeni propagandasına karşı bir varlık gösteremiyor. Devamlı mevzi kaybına uğruyor.

YT: Zemin kaybı değerlendirmenizi somutlaştırır mısınız? Türkiye de Ermeni propagandasına karşı koymak için bir şeyler yapıyor dur değil mi?

ŞE: Kimseyi üzmemek ve çalışanların motivasyonunu kırmak istemem... Bir gayretin olmadığı tabii ki söylenemez. Başbakanlık’ta bu işe bakan ve devlet kurumları arasındaki çalışmalarda koordinasyonu sağlayan bir Başbakanlık Başdanışmanı var. Ancak, ülkemizde bu alanda gerçekleştirilen faaliyetleri Ermeni tarafının etkinliklerini mukayese ettiğimiz zaman çok acı bir gerçekle karşılaşırız. Bu da Türkiye’nin bu mücadelede son derece yerel ve zayıf kaldığıdır. Örneğin, bu konuda sorumluluk taşıyan Türk makamlarının, Türkiye’de, bir Avrupa başkentinde veya Washington’da son on yılda bir kere dahi tezimizin savunulduğu uluslararası bir konferans, bir sempozyum düzenleyemediklerini söylersem, boş eleştirilerde bulunmadığım anlaşılır. Bu konuda düzenlenen uluslararası tarafsız niteliği olan etkinliklere de Türk tezlerini savunan bir tek tebliğ sunulamadı.

ABD Üniversitelerindeki Türk Kürsüleri ve Türk Etütleri Enstitüsü Hiç Bir Etkinlik Gösteremiyor

Türkiye Cumhuriyeti, milyonlarca dolara varan bağışlarla ABD’de, Georgetown, Portland, Harvard ve İndiana üniversitelerinde vakıf Türkiye kürsüleri kurdu muştur. Keza, rahmetli Ahmet Erteğün’ün yaptığı bağışla da Princeton Üniversitesinde bir Türk kürsüsü kurulmuştur. Washington’da da bir

Türk Etütleri Enstitüsü vardır. Bunların, Ermeni iddialarıyla mücadelede tek bir etkinlik gösterdiklerini işittiniz mi? Büyük umutlarla kurulan bu kuruluşlar hiçbir etkinlik gösterememekte tam bir acz içinde olan bitene seyirci kalmaktadırlar. Bu kürsü ve kuruluşların çalışanları ve başlarında bulunan kişiler, Ermenilerin baskılarına maruz kalırız diye korkudan felç olup sinmişlerdir. Hiçbir sesini çıkaramıyor, bir yayın yapamıyor. Bu hareketsizlik, çaresizlik, zavallılık, çok üzücüdür. Gerçeği ifade etmem gerekirse, Türkiye’nin faaliyetlerinin, Ermeni cephesinin yürüttüğü muazzam faaliyetin oransal olarak çok küçük, minimal bir yüzdesini dahi gerçekleştiremediğini söylemek durumundayım. Ermeni tarafının sürekli yeni mevziler kazandığına, milletvekilliğim sırasında 2002 ile 2010 yılları arasında katılmış olduğum Ermeni soykırım tasarısının tartışıldığı ABD Temsilciler Meclisi Dışişleri Komisyonu oturumlarını izlerken defalarca tanık oldum. ABD’de Büyükelçi olarak görev yaptığım 1979-1089 döneminde Ermeni iddialarını içeren tasarılar Temsilciler Meclisi’nde ele alındığı zaman, Türkiye’ye dost birçok milletvekili tepki gösterir ve Ermeni iddialarının tarihsel açıdan mesnetsiz olduğunu gerekçeleriyle belirtirlerdi. Oysa 2000’li yılların başlarından itibaren ABD’li milletvekillerinin tutumlarını değiştirdiklerini gözlemledim. Söz konusu tasarılar karşı oy kullanarak Türkiye’yi destekleyenler bile sözlerine “soykırım olmuştur ama...” şeklinde bir ön kabulde başlayarak, tutumlarını, tasarının kabulü halinde Türk halkının tepki göstereceğini ve Türk Hükümetinin kamuoyunun baskısıyla Habur sınır kapısını ve İncirlik Üssü’nü ABD’nin Irak ve Afganistan’a yaptığı lojistik ikmal faaliyetlerine kapatmak zorunda kalacağı gerekçesine dayandırdılar... Örneğin 4 Mart 2008’de Ermeni soykırım tasarısının ABD Temsilciler Meclisi Dışişleri Komisyonu’nda tartışıp oylanmasını izlediğimde, Tasarı aleyhinde konuşan 22 milletvekilinden 21’i oylarının gerekçesi olarak, Türkiye’nin ABD için özellikle o dönemin konjonktüründeki stratejik önemini

belirttiler. Bir tanesi hariç, “bu soykırımı iddiası tartışmalıdır, zira, tasarlanmış bir katliam planı olmadığını ve Ermenilerin isyan ederek Anadolu’yu işgal eden Rus orduları saflarına geçtiklerini ve tehcirin askeri nedenlerle savunmadaki Türk ordusunun ardını emniyet altına almak için yapıldığını belirten birçok ünlü Amerikalı ve diğer milletlerden tarihçi vardır “ diyen milletvekili çıkmadı. İzleyen yıllardaki karar tasarılarının da Temsilciler Meclisi’ndeki süreçte kabul edilmemelerinin nedeni hep yukarıda belirttiğim gerekçeyle oldu. Yani Temsilciler Meclisi’nde, artık, cesaret edip de açıkça “soykırım iddiası gerçek değildir” diyebilen milletvekili sayısı bir veya iki kişiyi geçmiyor.

Saman Alevi Gibi Yanıp Sönen Çalışma Tarzının Türkiye’ye Çıkardığı Fatura

Ermeni iddialarıyla mücadelede etkili olamıyoruz, çünkü çalışmalar, hep soykırım kararları yabancı ülkeler parlamentolarının gündemine geldikçe bunların önlenmesi için bir süre yoğun bir çalışmaya girişilmesi, sonra da işin arkasının bırakılması şeklinde tecelli etmiştir. Saman alevi gibi yanıp sönen bu çalışma tarzının Türkiye’ye çıkardığı fatura ağır olmuştur. Türk hükümetlerinin hiçbiri bu 40 yıllık dönemde Ermeni propagandasıyla mücadeleyi planlı, öngörülü ve pro-aktif bir yaklaşımla yürütmemiş, bunun için gerekli organizasyon ve yapılanmayı oluşturmamıştır.

Yayın ve Eğitim Politikaları Yokluğunun Sakıncaları

Kapsamlı bir stratejinin mevcut olmaması nedeniyle, Türkiye’nin bir yayın politikası olmamıştır. Bu nedenle, Türkiye’de yapılan çalışmaların çoğunluğu yerel kalmış uluslararası alana intikal etmemiştir. Türk tarihçileri tarafından yazılan eserler -bir tanesi hariç- İngilizce olarak hiçbir ABD üniversitesi veya önemli yayınevi tarafından yayımlanmamıştır. Türk Tarih Kurumu’nca yayımlanan

birkaç eser İngilizce’ye çevrilmiş ama Türkiye’de basılmıştır. Kazım Karabekir Paşa’nın kritik önemdeki hatıratı henüz İngilizce’ye çevrilerek yayımlanmamıştır. “Bilginin sadece üretilmesinin kafi olmadığını onun kadar yayılması da önemli olduğunu” söyleyenler, yerden göğe kadar haklıdır. Yazılan kitapların, İngilizce, Fransızca ve Almanca lisanlarında Avrupa ve Amerika’nın isim yapmış yayınevleri tarafından yayımlanması gereklidir. Zira, ancak, bu şekilde basılan kitaplar Amerika ve Avrupa’daki kütüphanelerin raflarında yer alabilmekte ve akademisyenlerin ilgisini çekebilmektedir. Bunun gerçekleştirilebilmesi ise, etkili elemanlarla donatılacak ve uygun bütçe olanaklarından yararlandırılacak bir organizasyonun oluşturulmasıyla sağlanabilir. Yabancı yazar ve akademisyenler tarafından yayımlanan eserlere destek, sınırlı fonlarla ve elemanla yürütülmektedir. Bu alandaki çalışmaların kaliteli olması için, daha fazla elemana ve geniş mali kaynağa ihtiyaç vardır. Örneğin, akademik açıdan kaliteli bir eserin Amerikalı isim yapmış, tarafsız bir tarihçi veya siyaset bilimcisine yazdırılması için üç ile dört yıllık bir süre gerekmektedir. Aynı zamanda eserin müellifi ile devamlı temas halinde olacak, konu hakkında geniş bilgi sahibi ve müellife gerekli tarihi belge ve bilgileri sağlayacak, Türk arşivlerinde yapacağı araştırmalarda ona yardımcı olacak, tercüme işlerini yaptıracak ve icabında çalışmanın içeriği hakkında telkinde bulunacak kaliteli Türk uzmanlara ihtiyaç vardır. Strateji ve bunun uygulayacak yapının yokluğunun olumsuz bir diğer sonucu da eğitim alanında olmuştur. Nitekim, Türkiye’nin, Türk tezlerini tarihi, siyasi ve hukuki açılarından savunan kitaplar yazacak akademisyenleri ve doktora öğrencilerini yetiştirecek eğitim politikası olmamıştır. Dışişleri Bakanlığı’nın sınırlı atılımları dışında bugün de bu alanda uzun vadeli bir perspektif uyarınca uygulanan bir program mevcut değildir. Yine bu nedenle, yepyeni ve süratle gelişen bir hukuk dalı olan insanlığa karşı suçlar ve soykırım alanlarında hukukçular yetiştirilmemiştir. Halen bu alanda eserle-

ri bulunan ve resmi makamlarımıza tam bir ehliyet ve güvenle danışmanlık yapacak, yol gösterecek hukukçumuz yok gibidir.

Ermeni İddialarıyla Mücadele Bir Kamuoyu Oluşturma (PR) Savaşıdır

Türkiye'nin Ermeni iddialarıyla mücadelede bir PR politikası da olmamıştır... Oysa yaşanan mücadele önemli ölçüde bir PR savaşıdır. Düşünün bir kere, Ermeni tarafı her yıl Amerika'da ve Avrupa'da en azından 7-8 uluslararası konferans ve sempozyum düzenlerken Türkiye on yılda fazla bir süredir bir uluslararası sempozyum dahi organize etmekten aciz kalmıştır. "2015 Ermeni Planı" çerçevesinde ise, son dört yıl içinde Amerika'da her yıl önde gelen üniversitelerde de Ermeni soykırımı üzerine üç-dört akademik sempozyum düzenlenmiştir... Ayrıca, Ermeniler Newyork, Londra, Paris ve Beyrut gibi kentlerde her fırsatta basını ve köşe yazarlarını bilgilendirmek amacıyla büyüklü küçüklü konferanslar tertiplemektedirler

YT: Deneyimleriniz ışığında eksikliklerimizi tam bir vukufla ortaya koydunuz. Şimdi, strateji ve yapılanma konusundaki görüşleriniz alayım.

ŞE: Ermeni meselesi, günümüzde, *tarihsel, hukuksal, siyasal ve kamuoyu oluşturulması* (public relations) boyutları olan devasa bir uluslararası ilişkiler sorunu niteliği kazanmıştır. Bu itibarla bu dört çalışma alanıyla birlikte eğitim (tarihçi ve hukukçu yetiştirilmesi ile yayın yapılması) ve yayın faaliyetlerini de dikkate alan uzun vadeli bir stratejik plan ile bunu uygulayacak iç ve dış kurumsal yapının ortaya çıkarılmasına ihtiyaç vardır. Bu altı boyutlu stratejinin oluşturulması ve bu stratejinin uygulanması için Türkiye'nin gerekli insan kaynaklarına sahip olduğu söylenebilir. Bu itibarla bu hususta siyasi irade oluşursa uzun vadeli bir perspektif bağlamında etkili bir strateji oluşturulamaması için hiçbir neden yoktur. İç ve dış yapılanma için kayda değer bir kaynak tahsisi gerekecekse

de, bunun Türkiye açısından yatırım/ hasıla oranı gayet yüksek olacaktır. Bu amaçla ortaya çıkarılacak kuruluşun, devletin bir uzantısı olarak görülmeyen bağımsız nitelikte bir vakıf şeklinde oluşturulması, çalışmalarının akademik özerklik vasfına sahip olduğu inancının yaratılması açısından fevkalade önemlidir. *Ortaya çıkarılacak kuruluşun ölçeği ile beşeri ve maddi donanımının, artık Türkiye için küresel bir tehdit ve baskı unsuru niteliğini kazanmış bulunan ve dış politikamıza maliyeti ağır olan Ermeni sorunu ile orantılı olması zorunludur.* Bu konuda altını çizmek istediğim bir husus ta, halihazırda uygulanan, Başbakanlığa bağlı bir başdanışmanın başkanlığında devletin muhtelif kuruluşları arasında koordinasyon sağlanarak çalışmaların yürütülmesini öngören sisteminin etkili olmadığı, biraz önce uzun uzadıya izah ettiğim zorunlu faaliyetleri yerine getiremediğidir. Bu konudaki son sözüm, Türkiye'nin Ermeni propagandasına karşı koymada etkili olmadığı ve sürekli zemin kaybettiğidir. Bu gidiş durdurulamadığı takdirde, Türkiye'nin davasını kaybetmesi kaçınılmaz olacaktır. Böyle bir gelişmenin, ülkemizin uluslararası konumu, dış politikası ve güvenliği açısından yaratacağı büyük zararlar dikkate alınarak, Türkiye tarafından açıklanmış olduğum formatta Ermeni iddialarını etkisiz hale getirecek etkili, yaratıcı ve bilinçli bir mücadele stratejisinin ve bunu uygulayacak yapılanmanın acilen oluşturulması gerekiyor.

Ortak Tarih Komisyonu Önerisi:
Akıl ve Sağduyu, Türkler'le Ermenilerin Yaşadıkları Beşeri Facianın Tüm Yönlerini Gün Işığına Çıkarmak Suretiyle Tarihleriyle Yüzleşmelerini ve Bunun Sonuçlarını Kabullenmelerini Emrediyor. Barış Bu Travmadan Doğar.

YT: Sayın Cumhurbaşkanı T. Erdoğan, bu yıl 23 Nisan'ında yaptığı bir açıklamayla Ermenistan'a barış elini uzattı ve bu münasebetle

tarafı arasında Ortak Tarih Komisyonu kurulmasının barış ve uzlaşma ortamını yaratacağını da dile getirdi. Siz Ortak Tarih Komisyonu önerisini 2005 yılında yaptığınız zaman da AK Parti Hükümeti tarafından kuvvetle desteklenmişti. Bu önerinin temelinde yatan mantığı izah eder misiniz?

ŞE: Önerimin gerekçesi, gerek Türkiye'nin gerek Ermenistan'ın çıkarlarının, asırlarca içi iç barış içinde yaşamış iki millet ve şimdi birbirlerine komşu iki devlet olarak, dostluk ve işbirliği içinde yaşamayı zorunlu kılmakta olmasıdır. . Bunun için de, Türk ve Ermeni milletlerinin barıştırılması ve onların birbirlerine karşı tutsağı oldukları önyargılardan kurtarılması suretiyle ortak bir geleceği paylaşmak imkânını verecek olumlu ortamın yaratılması gerekmektedir. Olumlu bir ortamın yaratılması da, her şeyden önce, her iki tarafın da kendi tezleri lehindeki kemikleşmiş kanaatlerini değiştirip tarihe ortak bir perspektiften bakmalarının sağlanması na bağlıdır. Böyle olunca da, akıl ve mantık, Türkler ile Ermenilerin yaşadıkları beşeri facianın tüm yönlerini gün ışığına çıkarmak suretiyle tarihleriyle yüzleşmelerini ve bunun sonuçlarını kabullenmelerini gerektiriyor.

Barış bu travmadan doğacaktır. Bu gerçekler ışığında, Türkiye ile Ermenistan'ın bilim adamlarından oluşacak bir Ortak Tarih Komisyonu (OTK) kurmaları ve iki ülke arşivleri ile diğer yabancı ülke arşivleri üzerinde derinliğine araştırma yaparak 1915 olayları hakkında gerçekleri ortaya koymaları gerekiyor. İki tarafın da savaş yıllarından kaynaklanan derin önyargılarının tutsaklığından kurtularak dostluk ve işbirliği yolunu açmaları ancak bu şekilde mümkün olabilir. Ortak Tarih Komisyonu fikrini ilk defa 2000'li yılların başında Milliyet gazetesindeki köşemde ileri sürdüm.

2002'de milletvekili seçildikten sonra OTK önerisini birçok defalar Dışişleri Bakanlığı üst düzey yöneticileri ile yaptığım görüşmelerde ele aldım. Ancak, muhataplarım,

böyle bir önerinin Türkiye açısından gayet riskli olduğu görüşünü savundular. Arşivlerin açılması şartı muhataplarımı endişelendirdi. . 2004 yılında dönemin Dışişleri Bakanı Sayın Abdullah Gül ile bu konuda birkaç görüşme yaptım. Bakanlık bürokrasisi önerime şiddetle karşı çıktı. Önerimin ulusal çıkarlarımızla bağdaşmadığını vurguladı. Arşivlerimizden sürpriz bir şekilde çıkabilecek olumsuz bir belgenin, Ermeni tarafının eline güçlü bir koz vereceğini ve bu suretle Türkiye'ye kesinkes soykırım damgasının vurulacağı belirtildi.

YT: Bu durumda Sayın Abdullah Gül'ü nasıl ikna ettiniz?

ŞE: Sayın Gül, Bakanlığın görüşlerini hemen bir tarafa itmedi. Konu üzerinde bir hayli düşündü, sonuçta OTK önerimi, hem yapıcı ve insani bir yaklaşım olduğu, hem de Türkiye'nin eline, Ermeni tarafının sürdürdüğü karalama kampanyasına karşı kullanılacak çok etkili bir koz vereceği düşüncesiyle benimsedi. En önemlisi de, Başbakan Erdoğan'ı OTK projesinin isabetli bir girişim olduğuna ikna etti. Ben, esasen CHP Genel Başkanı Sayın Deniz Baykal'ın bu konudaki onayını almıştım. Böylece bir mucizenin gerçekleştirilmesi ve birbirlerine gayet mesafeli duran Başbakan Erdoğan ile Ana Muhalefet Partisi Liderinin 8 Mart 2005 tarihinde öğleyin TBMM'de Başbakan'ın ofisinde bir araya getirilmesi mümkün oldu. Konuyu incelemiş olmasına rağmen Başbakan'ın zihnini kurcalayan sorular vardı ve benim bunları yanıtlamam bir buçuk saat aldı. Bunu takiben, Sayın Başbakan ile Sayın Baykal düzenlenen bir basın toplantısında, Türkiye'nin Ermenistan'a yönelik barış girişimi bağlamında OTK projesini önerdiler ve beraberce, "Türkiye tarihiyle yüzleşmekten korkmuyor, dostluk ve barış adına Ermenistan'dan da aynı tutumu bekliyoruz" dediler. TBMM de, 13 Nisan 2005 tarihinde metni tarafımdan hazırlanan ve OTK önerisini destekleyen bir deklarasyonu oybirliğiyle kabul etti ve AKP ile Ana Muhalefet Partisi tarafından Ermenistan'a yönelik olarak başlatılan barış girişimine destek

verdi. Burada, önerinin esas unsurlarını da belirtmemde yarar var. Bu unsurlar şunlardır:

Erdoğan'la Baykal'ın Dünyaya Verdikleri Ortak Mesaj: Türkiye Tarihiyle Yüzleşmekten Korkmuyor !..

- 1) Türkiye ile Ermenistan kendi tarihçilerinden oluşacak ortak bir komisyon kuracaklardır.
- 2) Taraflar arşivlerini hiçbir kısıtlamaya tabi tutmadan açacakları hususunda teminat vereceklerdir. Sorunun tüm yönleriyle aydınlığa kavuşturulması için sadece Türkiye ve Ermenistan arşivlerinin incelenmesi yeterli olmayabilir. Bu bakımdan, Rus, Alman, Avusturya, Fransız, ABD Arşivleri ile Watertown Massachusetts'deki Daşnak Partisi arşivleri ve Kudüs Ermeni Patrikliği'ndeki arşivlerin de inceleme kapsamına alınması zorunludur.
- 3) Çalışmaların tam bir bilimsel ciddiyet ve düzen içinde yapılmasını ve zabıtların tutulmasını sağlamak amacıyla bir tür "noter" görevi yapacak "nötr" bir mekanizmaya ihtiyaç vardır. Taraflar beraberce bu tür bir mekanizma üzerinde karar kılacaklar ve bunu oluşturacaklardır.

YT: OTK'ya uluslararası alanda destek verildi mi?

ŞE: Önce, Türkiye açısından bu önerinin gayet yararlı olduğunu belirtiyim. Bir süre önce ziyaret ettiğim TBMM Başkanı Sayın Cemil Çiçek görüşmemizde, Ortak Tarih Komisyonu önerisinin, 1915 olaylarını yabancı temsilci ve yetkililerle görüşme ve tartışmalarda kullandığı çok etkili bir koz olduğunu belirtti. Gerçekten de, Büyükelçilerimizden, Cumhurbaşkanına kadar her devlet görevlisi, Ermeni sorunun ele alındığı diplomatik görüşmelerde, OTK önerisinden, Türk tarafının gerçeklerden kaçmadığını, tarihiyle yüzleşmekten asla çekinmediğini belirtmek

için yararlanıyor ve OTK'nın Ermenistan'la Türkiye arasındaki barış ve uzlaşma yolunun pusulası olduğunu vurguluyorlar. Uluslararası alana gelince, Türkiye'nin OTK önerisiyle ortaya koyduğu cesur ve barışçı iradenin bu alanda da gayet olumlu bir izlenim yarattığını ve olumlu değerlendirmelere vesile olduğunu belirtmeliyim. Bu olumlu değerlendirmeler arasında, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Genel Kurulu'nda 97 parlamenterin ortak açıklamasını, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Parlamenter Asamblesi'nin destekleyici kararını ve Federal Almanya Başbakanı Schröder ile ABD Büyükelçisi Ricciar-done'nin OTK kurulmasının Türk ve Ermeni halklar arasında uzlaşma katkısında bulunacağı yolundaki beyanlarını zikredebilirim. OTK kurulmasının, "tarihsel açıdan müesses bir olgu" olan soykırımın gerçekliğinin sorgulanmasına yol açacağı görüşüyle Ermenistan ve diaspora Türkiye'nin bu önerisine var güçleriyle itiraz etmişlerdir. Onlara göre, Ermeni soykırımı hakkında tarih kesin hükmünü vermiştir. Bu bakımdan tarihsel bir araştırma bu hükmün tartışmaya açılması demektir ki, buna kesinlikle müsaade edilemez... Türkiye'de Ermeni tezlerini destekleyen çevreler de, OTK önerisi hakkında diasporanın görüşlerini benimseyerek bu projeye karşı çıkmışlardır. Bu bağlamda belirtmem gereken bir husus ta, 10 Ekim 2009'da Zürih'te Türkiye ve Ermenistan Dışişleri Bakanları tarafından imzalanan İkiz Protokollerin müzakeresinde, Türkiye'nin ısrarla protokolde yer almasını istediği OTK kurulmasını öngören madde, önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Zira, Ermeni tarafı böyle bir maddenin Protokollerde yer almasına kuvvetle karşı çıkmışlar, bunda başarılı olamayınca da maddeyi muğlak ve istedikleri gibi yorumlayacakları bir hale getirmişlerdir. Bilahare, bu sulandırılmış madde dahi protokollerin onay sürecinin tıkanmasında da önemli bir rol oynamıştır. Zira, bu maddeye şiddetle karşı çıkan diaspora ile militan milliyetçiler, "Ermeni soykırımının tarihsel olarak kanıtlanmış bir gerçek olduğunu ve müzakereye açık olmadığını" ileri sürmüşlerdir.

YT: *Anlaşılan bu konuda Ermeni diasporası Erivan üzerinde kuvvetli bir baskı kuruyor...*

ŞE: Erivan'da da OTK'ya miyopik, hatta kör bir bakışla yaklaşanlar çok. Akıl ve mantığa dayalı çağdaş bir yaklaşımın, Türkiye ile Ermenistan'ın tabuları yıkmaktan korkmalarını ve ortak bir girişimle yaşadıkları beşeri facianın tüm yönlerini açığa çıkarmalarını ve tarihleriyle hesaplaşmalarını emrettiğini kavrayamıyorlar. Bu yapılmadığı takdirde, Ermenilerin sürekli mağduriyet ve hakları yenilmişlik, Türklerin ise dünya çapında bir haksızlık ve iftiraya uğramışlık hislerinden kurtarılması mümkün olmayacağını anlamıyorlar. Oysa, OTK önerisi dikkate alınmadığı takdirde, iki tarafın da çocuklarına ve gelecek nesillere bırakacağı miras, önyargı, düşmanlık ve intikam duygularından başka bir şey olmayacaktır. Bu koşullarda da iki ulus arasında uzlaşma ve barışın gerçekleşmesi bir hayal olur. Ermenistan, Türk-Ermeni ilişkilerinin 99 yıl önce takıldığı yerden kurtarmak istiyorsa Türkiye'nin bu inisiyatifini olumlu bir yaklaşımla değerlendirmelidir. Geçmişin, bugünümüzü ve geleceğimizi karartmasını önlemenin yolu budur.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 23 Nisan Açıklaması

YT: *Cumhurbaşkanımız Erdoğan'ın Başbakan'ken bu yılın 23 Nisan'ında Ermenistan'a yaptığı barış açılımını nasıl değerlendiriyorsunuz? Bunun Ermenistan ve diaspora üzerinde olumlu bir etkisi oldu mu?*

ŞE: Sayın Erdoğan, Ermenistan'a barış elini uzattığı bu açıklamasında, "Yeni yüzyılın başında hayatlarını kaybeden Ermenilerin huzur içinde yatmalarını diliyor, torunlarına taziyetlerimizi iletiyoruz. Aynı dönemde benzer koşullarda yaşamını yitiren tüm Osmanlı vatandaşlarını da rahmetle ve saygıyla anıyoruz" dedi. Bu açıklama, ülkemizdeki bazı çevrelerce "özür dileme" olarak nitelendi ve

eleştirildi. Ben bu görüşlere katılmıyorum ve açıklamayı 1915 olaylarında iki tarafın da verdiği kayıplar nedeniyle samimi bir üzüntü beyanı olarak değerlendiriyorum. Ancak, bundan daha ileri gidecek bir söylemin de, haklı olan tezimizin çürütülmesine yol açacağından endişe ediyorum. Esasen, Ermeni çevreleri, Sayın Erdoğan'ın açıklamasını yetersiz ve gayri-samimi buldular. Birçok Ermeni yazarı bu açılımı "2015'i atlatmaya yönelik manevra" veya "sorumluluğun yarı kabulü" olarak değerlendirdi. Ama, Erivan ve diasporadan gelen karşı mesaj, "böyle taktiklere kanmayız. Soykırımı açıkça kabul edin" mealinde oldu. Ermeni tarafı, bu girişimin insani ve barışçı bir yaklaşımla yapıldığını takdir edemedi. Ben burada şu önemli noktayı da vurgulamak isterim. Bu da, Sayın Erdoğan'ın açıklamasının, taraflar arasında gerçekleşmesi özlenen barış ve uzlaşmanın iki şartını belirleyen işlevsel yönünün gözden kaçırılmamasıdır. Nedir bu işlevsel unsur ve bunun şartları? Birincisi, 1915 olaylarına ilişkin gerçeklerin bilimsel bir çalışmayla gün ışığına çıkarılması için tarafların bir ortak tarih komisyonu kurmalarınıdır. İkincisi de, elde edilecek bulguların hukuksal açıdan değerlendirilmesidir. Bu iki şart 23 Nisan mesajında açıkça yer alıyor. Bu konuda, Sayın Başbakan Davutoğlu'nun Dışişleri Bakanı iken birkaç kere, duyarlı bir insani yaklaşım ortaya koymak amacıyla "tehcir" in insani yönlerini eleştiren açıklamalarına tanık olduk. Sayın Başbakan'ın, bu gibi beyanların ne gibi hukuki sonuçlar doğuracağını en azından bizim kadar bileceğinden eminiz. Bu bakımdan, insani mülhazalarla ve iyi niyet göstergesi olarak yapılan beyanlar son derece itinayla ifa edilmelidir.

Ermenistan'ın Yakıcı Sorunu: Arşivlerin Açılması

YT: *Bir de arşivler sorunu var!.. Ermeni tarafının OTK'yı kabule yanaşmamasının bir sebebi de, herhalde arşivlerin açmak istememesinden kaynaklanıyor...*

ŞE: Tamamen öyle... 1915 olayları konusunda Batılı tarihçiler ve Ermeni çevreleri, yazdıkları tarih kitaplarını, çoğu zaman Osmanlı arşivlerini incelemeden, Mavi Kitap gibi savaş propagandası yayınlarının ve hatırat türü subjektif eserlerin etkisi altında kalarak hazırlıyorlar... Oysa 1915 olaylarının, arşivlere dayanılarak objektif bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Avusturyalı tarihçi Prof Jeremy Salt, Osmanlı tarihi hakkında kitap yazan Batılı yazarların Osmanlı arşivlerine girmek lüzumunu duymamalarını hayretle karşıladığını bir makalesinde belirtmiştir. Osmanlı arşivleri halen düzenlenmiş ve klasifiye edilmiş olup araştırmacılara açıktır. Aynı şeyi Ermeni arşivleri için söylemek mümkün değildir. ABD’li askeri tarihçi Edward Erickson, “Bugün Türk arşivlerinin bilim adamlarına açık olduğunu görüyoruz. Buna mukabil, Waltham Massachusetts’deki Daşnak arşivleri ve Kudüs Ermeni Patrikliği Arşivi kapalıdır... Madem Ermenistan iddialarında bu kadar ısrarlı neden bu arşivleri açmıyor? 1915 olaylarından bu yana 99 yıl geçti... Neden Ermenistan hala Osmanlıları soykırımla suçlayacak mutlak ispat gücüne sahip bir belge çıkaramadı? “ diyerek Ermeni iddialarının geçerliliğini sorgulamıştır. Kamuyu nazarında sadece gerçeklerin ortaya çıkmasından korkanlar tarihi belgeleri gizlerler. Ermeni diasporası ve Ermenistan, kamuoyundaki bu algıya rağmen, 1915 olaylarına ait tüm kayıt ve belgelerin incelenmesi hususundaki talepleri reddetmektedirler. Ermeni ihtilalci komiteleri ve Osmanlı İmparatorluğu’nda faal olan Ermeni çetelerin arşivleri, Taşnak Partisi ile Birinci Ermenistan Cumhuriyeti’nin Watertown Massachusetts’deki Hairenik Derneği binasındadır. Kudüs’teki Ermeni Patrikliği ile Eçmiyazın’deki Ermeni Katolikosluğu’nda da son derece önemli arşiv belgeleri vardır. Ancak bu arşivler, Ermeni olmayan araştırmacılara kapalıdır. Daşnak arşivleri, sadece maksimalist görüşler taşıyan Ermenilere açıktır. Bu söylediklerim, OTK önerisinin, elimize ne denli güçlü bir koz verdiğini ortaya koyuyor. OTK önerimiz,

hem Türkiye ile Ermenistan arasında uzlaşma yolunun anahtarı olması nedeniyle yapıcı bir niteliğe sahiptir, hem de, arşivlerini açmaktan kaçın ve bilimsel araştırmayla gerçeklerin gün ışığına çıkarılmasından korkan Erivan’ın tutumunu sergileyerek Ermeni tezinin zafiyesini ortaya koymaktadır.

Amerikalı 69 Bilimadamının Ermeni Tezlerini Çürüten Ortak Deklarasyonu

YT: ABD’de Büyükelçi’yken sizin inisiyatifinizle 69 Amerikalı bilim adamı Ermeni tezlerini çürüten bir ortak deklarasyon yayınladılar. O günlerin zor şartlarında bu belgenin oluşturulmasını nasıl sağladınız?

ŞE: Bu sorunuzla bana ABD’de görevli olduğum yılların en ilginç günlerinden birini anımsattınız. Gerçekten, 19 Mayıs 1985 günü, Amerika’daki Büyükelçiliğim sırasında Ermeni propagandasıyla mücadele sürecinde unutulmayacak bir dönemin başlangıcı oldu. Zira bu tarihte, New York Times ve Washington Post gazetelerinde yarım sayfalık ilanlar halinde ABD’li 69 bilimadamı tarafından imzalanan ve Ermeni tezlerini çürüten deklarasyonların yayımlanması Washington’da Kongre ve Ermeni çevrelerinde bomba gibi patladı... ABD’de ve dünyada tanınmış, mesleklerinin zirvesindeki 69 bilim adamının ezber bozucu açıklamaları, Ermeni soykırım iddialarını tuzla buz ediyordu. Esasında o günlerde Büyükelçiliğimiz çok endişeliydi. Temsilciler

Meclisi'ne sunulmuş olan ve Ermeni iddialarını onaylayan 192 sayılı karar tasarısının kabul edilmesi ihtimali yüksekti. "Dikkat Temsilciler Meclisi üyeleri" diye başlayan 69 bilimadamı deklarasyonu işte bu karar tasarısını hedef alıyor ve tasarıdaki "1915 ile 1923 yılları arasında Türkiye'nin kendilerine yaptığı soykırım nedeniyle 1,5 milyon Ermeni katledilmiştir" ifadesinin hatalı ve yanlış olduğunu gerekçeleriyle izah ediyordu. Deklarasyonda ayrıca, yasama organının tartışmalı tarihi bir konuda hüküm vermesinin doğru olmadığını ve Temsilciler Meclisi'nin böyle bir tasarımı kabul etmekle "dürüst tarihsel araştırmayı engelleyeceği gibi Amerikan yasama sürecinin inandırıcılığını da yok edeceğini" vurguluyordu. Önce de değindiğim üzere, deklarasyon'un etkili olmasının ve kamuoyunun dikkatini çekmesinin başta gelen bir nedeni, altında ABD'nin önde gelen ve dünyaca tanınmış tarihçilerinin ve bilim adamlarının imzalarının bulunmasıydı. 69 imzacı arasında, *Bernard Lewis, Stanford Shaw, J.C Hurewitz, Tibor Halasi-Kun, Dankwar Rustow, Frank Tachau, Pierre Oberling, Carter Findley, Roderic Davison, Alan Fisher, Avigdor Levy ve Philippe Stoddart* gibi bilim dünyasında ün yapmış isimler vardı.

Türkiye'nin Aniden Moral Ve Siyasi Üstünlük Alanında Sıçrama Yapması

YT: Deklarasyonun nasıl bir etkisi oldu?

ŞE: Bu deklarasyon sayesinde, Türkiye birden hamle yaparak moral ve siyasi üstünlüğe sahip Ermeni lobilerle arasındaki mesafeyi kapatmayı başardı. Hiç mübalağasız bunu söyleyebilirim. Deklarasyonun yayımlanması, Washington'da kurulan Türk Etüdlere Enstitüsü ile Türk-Amerikan Dernekleri Assamblesi'nin gayretleri sayesinde oldu. Enstitü ile Assamble'nin kurulması için gerekli çalışmalara, 1979'da Washington'da göreve başlar başlamaz girişmişim. Deklarasyon yayınlandıktan sonra, Washington'daki görev süremi geri kalan yıllarımda bu belgeyi Ermeni karar

tasarılarını önlemek için etkili bir şekilde kullandım. Türkiye'ye en karşıt durumda olan milletvekili ve senatörleri dahi bu deklarasyon tereddüde sevketti. Kararsız olanların eline de Türkiye'yi desteklemek için bir gerekçe verdi. Türkiye'yi savunan milletvekillerinin de oturumlarda deklarasyonu karşıt görüşlülere uzatarak "yahu zahmet et de şuradaki akademisyenlerden biriyle görüş, ondan sonra burada konuş" dediklerini bugün gibi hatırlıyorum. Maalesef, davamızın kazandığı bu zemin, 1990'lı yıllarda süratle kaybedildi ve bugünlere geldik. Bunun çeşitli yerel sebepleri olmakla birlikte, esas nedeni, daha önce değindiğim veçhile Türkiye'nin Ermeni iddialarıyla mücadele için tutarlı bir strateji ve bu stratejiyi uygulayacak bir yapılanmayı oluşturamamış olmasıdır. Washington'daki başarılı girişime gelince, ABD'de önde gelen 69 bilimadamını bir araya getirmenin ve bunların bir metin üzerinde uzlaşmalarını sağlamanın uzun soluklu ve çetin bir çalışmanın ürünü olduğu takdir edilecektir. Bu deklarasyonu 1980- 1985 yılları arasında gerçekleştirdiğimiz örgütlenme, kurduğumuz mekanizmalar ve "net work" yoluyla ortaya çıkardık.

Türk Etüdlere Enstitüsü ve Türk Amerikan Dernekleri Kurulu

Kurmuş olduğum ve Büyükelçilikle birlikte çalışan Türk Etüdlere Enstitüsü'nün (TEE) bu sonucun alınmasında büyük payı vardır. ABD'de yaşayan iki deha Türk'ün de bu kuruluşa ciddi destekleri oldu. Bunlardan birisi Atlantic Record'un sahibi rahmetli Ahmet Ertegün'dür. Diğeri Türkiye'de pek o kadar tanınmayan mucit ve Denver'de ABD Hava Kuvvetleri için üretimde bulunan bir fabrika'nın sahibi rahmetli Ahmet Kafadar'dır. Her ikisi de nur içinde yatsın. Enstitü'nün sahip olduğu üç milyon dolarlık ana parayı yatırmış olduğumuz 10 yıllık % 11 faizli ABD Hazine bonolarından yılda 330 bin dolar faiz elde ediyor, bunun 150 bin dolarıyla Enstitü'nün giderleri karşılanıyor geriye kalan 180 bin dolar, Türkiye hakkın-

da doktora yapan Amerikalı öğrencilere burs olarak veriliyor, Türk tarihi üzerinde master yapan öğrenciler için Robert Kolej’de Türkçe kursları düzenlenen yaz kampları açılıyor, lise tarih hocaları için tarih kursları düzenleniyor ve Ermeni iddialarının çürütülmesini öngören kitap ve makalelerin finansmanı yapılıyordu. ABD Hükümeti Türk tarihi öğrencilerine burs vermediği için, Üniversitelerdeki tarih ve Türk etütleri profesörleri öğrencilerin derslerine ilgi göstermemesinden şikayet ediyorlarken, Türk Etütleri Enstitüsünün bursları bu durumu tamamen değiştirmişti. Çok adette üniversite profesörü Enstitü ile ortak projeler üzerinde çalışmayı arzuluyordu. Enstitünün direktörü olan ve arı gibi çalışan Profesör Heath Lowry (Halen Türk uyrukluğuna geçmiş olup ülkemizde çalışmaktadır) geniş bir net-work oluşturdu. Bu sayede akademisyenlerle irtibat sağlandı ve uzun ve sabırlı bir mesai sonucunda deklarasyon yayınlanabildi. ABD’deki Türk toplumunun coşkulu desteğiyle kurulmasına yardımcı olduğumuz ikinci kuruluş da Türk- Amerikan Dermekleri Assamblesi’dir. ABD eyaletlerine dağılmış 50’den fazla Türk derneği merkezi Washington’da bulunan Assamble’nin çatısı altında toplanarak etnik bir örgüt oluşturular. Assamble’nin kuruluş amacı, Yunan ve Ermeni lobilerinin Türkiye’yi karalama kampanyalarına karşı koymak, Kongre’yi, basını ve kamuoyunu etkileyerek Türkler ve Türkiye hakkındaki önyargıları düzeltmek ve ülkemizin imajını berraklaştırmaktır. Assamble, kısa sürede başkanı Dr. Ülkü Ülgür ve enerjik yardımcıları sayesinde Türkiye’nin Amerika’daki gönüllü lobi kuruluşu niteliğini kazandı. Özellikle Kongre nezdinde Ermeni propagandasına karşı koymak ve Rum-Yunan lobisinin Türkiye aleyhindeki faaliyetlerini etkisizleştirmek hususunda gayet yararlı çalışmalar yaptı.

Uluslararası Hukuk Işığında Ermeni İddiaları

YT: Siz sürekli olarak Ermeni iddialarını çürütme bususunda Türkiye’nin elindeki en

kuvvetli kozun uluslararası hukuk olduğunu vurguluyorsunuz. Bu görüşünüz hangi esaslara dayanıyor?

ŞE: Bakınız, “soykırım” gelişi güzel kullanılacak bir sözcük olmayıp uluslararası bir suçtur ve uluslararası hukuk enstrümanı ile kodifiye edilmiştir. Bu enstrüman, 1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından oybirliğiyle kabul edilen “Birleşmiş Milletler Soykırımın Önlenmesi ve cezalandırılması Sözleşmesi”dir. Soykırım Sözleşmesi’nin 2. maddesi suçu tanımlamış ve suçun mevcut olması için kanıtlanması gerekli olan objektif ve sübjektif unsurları belirlemiştir. Bir zanlının ve/veya devletin soykırım suçu ile suçlanabilmesi için, yetkili mahkeme tarafından suçun objektif ve sübjektif unsurlarının kanıtlanması ve bilhassa suçun özel kasıtlı işlendiğinin saptanması gerekir. Sözleşme, soykırım iddialarını kapsayan davalara bakmakla yetkili mahkemeleri de belirlemiştir. Sözleşme’nin 6. maddesinde, yetkili mahkemelerin, ya olayın vuku bulduğu ülkenin yetkili mahkemesi, yahut da tarafların üzerinde anlaşacakları yetkili uluslararası ceza mahkemesi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, Sözleşme’nin 9. maddesinde, devletlerin soykırım konusunda aralarında çıkabilecek ihtilafları Uluslararası Adalet Divanı’na götürebilecekleri öngörülmüştür. Bu nedenle, bir zanlıya isnat edilen soykırım suçunun, eğer yetkili hukuk mercileri tarafından, objektif ve sübjektif unsurlarının mevcudiyetleri kanıtlanmamış ve suçun özel kasıtlı işlendiği saptanmamış ve bu veriler ışığında suçun işlendiği yetkili mahkeme tarafından hükme bağlanmamışsa, böyle bir isnat hiçbir hukuki değeri olmayan bir iftiradan ibaret kalır.

Bugüne kadar, yetkili bir uluslararası ceza mahkemesi kararı olmadan hiçbir zanlı soykırımla veya onun kadar ağır bir suç olan insanlığa karşı suçla suçlanmamıştır. Nitekim, Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi, insanlığa karşı suçlarla suçlanan Alman Nazilerinin ileri gelenlerini uzun bir mahkeme sürecinden sonra suçlu bulmuş ve

bunlardan 22 tanesini ölüme mahkum etmiştir. Keza, Ruanda ve Yugoslavya çatışmaları sırasındaki soykırım zanlıları, Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından soykırım suçuyla mahkûm edilmişlerdir. Her iki mahkeme de, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararıyla kurulmuş bulunan geçici nitelikte (*ad hoc*) mahkemelerdir. İnsanlığa karşı suçlarla suçlanan Saddam Hüseyin için dahi, hukukun icaplarının yerine getirilmesi amacıyla bir Irak Özel Mahkemesi kurulmuştur. Nihayet, Bosna-Hersek'in Sırbistan hakkındaki soykırım davasına da Uluslararası Adalat Divanı bakmıştır. Divan, Srebrenika'da soykırım suçu işlendiğini teyit etmiş, fakat Sırbistan'ı devlet olarak soykırımdan suçlu bulmamıştır.

YT: Yani siz, Ermenilerin herhangi bir yetkili mahkeme kararına dayanmayan iddialarının yargısız infaz anlamına geldiğini söylüyorsunuz.

16

ŞE: Tamamen öyle. Hukuk kadar eski ve önemli olan kanunilik ilkesi günümüzde uluslararası hukukun ve ulusal hukukun temel bir kavramıdır. Bu ilkeye göre, işlendiği zamanın hukuku açısından suç teşkil etmeyen bir eylem, sonradan bu eylemin suç olarak kabul edilmesi nedeniyle suç oluşturmaz. Oysa, "soykırım" bir sözcük, kavram ve kodifiye edilmiş bir uluslararası suç olarak 1915'te mevcut değildi. "Soykırım" suçu, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 11 Aralık 1946 tarihli ve 96 (I) simgeli belgesinde ilk defa tanımlandıktan sonra, 9 Aralık 1948'de kabul edilen Birleşmiş Milletler Soykırım Sözleşmesi ile kodifiye edilmiştir. Bu bakımdan Türkiye'yi soykırımla suçlamak kanunilik ilkesinin, kanunsuz suç olmaz (*nullum crimen sine lege*) ve kanunsuz ceza olmaz (*nulla poena sine lege*) özdeyişlerinde ifadesini bulan iki boyutunu da ihlal eder. Böyle bir suçlama hukukun temel ilkelerinden olan masumiyet karinesini de ihlal eder. Söz konusu karine Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin 11. maddesinde şöyle ifade edilmiştir:

"1. Bir suç işlemekten sanık herkes, savunması için kendisine gerekli bütün tertibatın sağlanmış bulunduğu açık bir yargılama ile kanunen suçlu olduğu tespit edilmedikçe masum sayılır.

2. Hiç kimse işlendikleri sırada milli veya milletlerarası hukuka göre suç teşkil etmeyen fiillerden veya ihmallerden ötürü mahkum edilemez."

Bu konuda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6/2. maddesinde şu ifadeler yer alır:

"Bir suçla itham edilen herkes, suçluluğu kanıtlanıncaya kadar masum sayılır"

ABD Anayasası'nın "5'inci Değişikliği" (Fifth Amendment) ve "14'üncü Değişikliği" de (Fourteenth Amendment),

"bir kişinin adil bir mahkeme sürecinden geçmeden suçlanamayacağını ve cezalandırılmayacağını" öngörür.

Türkiye'nin hukukun bu temel prensipleri ışığında soykırımla suçlanması yargısız infaz'dan başka bir anlam taşımamakla birlikte, Batılı tarihçi ve akademisyenler ifrat derecesinde bir önyargı ve husumetle Türkiye'yi soykırımla suçlamayı sürdürmüşlerdir. Söyleşimizin başında Ermeni soykırım iddiasının neden 99 yıldır dünya gündeminde canlı tutulduğu hususundaki izahatımı anımsarsanız bu değerlendirmemin isabetli olduğunu görürsünüz.

Ermeni Tezlerini Çürütmede Türkiye'nin İzlemesi Gereken En Etkili Hukuk Yolu

YT: Peki, Türkiye hukuk alanında Ermeni iddialarını çürütmek için ne yapmalı?

ŞE: Türkiye'nin elinde, Ermeni tezini çürütmede kullanabileceği birkaç hukuk yolu var. Ben, bu söyleşiyi fazla uzatıp okurları yormamak için bunlardan en etkili ve ezber

bozucu sonuçları olacağına inandığım bir tanesini sizinle paylaşacağım. Önce kısa bir izahatta bulunayım. Soykırım iddiası, Fransa'nın, Türkiye'ye karşı kullandığı siyasi bir baskı unsuru (Türkiye'nin AB'ye katılımını engellemek için beş faslı askıya aldırıştır) olduğu gibi, iç politikasında da vazgeçemediği bir oy kaynağıdır. Bu kaynağın ana mabnasını, Fransa parlamentosunun Ermeni soykırımını 29 Ocak 2001'de kabul etmiş olduğu şu bir cümlelik yasa oluşturuyor: "Fransa Ermeni soykırımını açıkça tanır". İşte bu yasa geçerli olduğu sürece, Ermeni oylarına talip olan Fransız politikacılar daima bunun üzerine bir inkâr yasası bina etmek eğiliminde olacaktırlar. Anımsanacağı üzere, Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin partisinden Valerie Boyer tarafından hazırlanan ve Ermeni soykırımını iddiasını inkâr etmeyi suç sayan yasa Fransız parlamentosu tarafından kabul edilmişti. Ancak bilahare, parlamentonun iki kanadına mensup 142 üye, bu yasanın iptali için Anayasa Konseyi'ne başvurdu. Bu başvuru üzerine Konsey, 28 Şubat 2012'de bu yasaı "ifade ve iletişim özgürlüğüne" aykırı bularak iptal etti. Ankara, yasanın iptalini memnuniyetle karşılamışsa da, Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande'ın bu yılın 2014 Ocak ayı sonunda Türkiye'yi ziyareti sırasında bu konuda yaptığı açıklamalar, yeni bir inkâr yasası çıkarmayı planladığını ortaya koydu. Zira, Ermeni soykırımını Fransız vatandaşları 400 bin civarında oya sahiptirler ve iddialarını benimseyen partiyi veya cumhurbaşkanı adayını bir blok olarak desteklemeye hazırdırlar. Bu nedenle Fransa'da genellikle başa baş sürdürülen cumhurbaşkanlığı seçimlerinde hiçbir aday, Türkiye ile ilişkilerin bozulması pahasına da olsa, Ermeni oylarını göz ardı edememektedir.

Türkiye'nin Eline Geçen Müthiş Hukuksal Olanak: "Denklem Değiştirici" (Game-Cahanger) Nitelikte Bir Öneri

Bu bilgiler ışığında son derece önemli bir noktanın altını çizeceğim Bu da, Anayasa

sa Konseyi kararının, sadece inkâr yasasını geçersiz hale getirmekle kalmadığı, aynı zamanda 29 Ocak 2001 tarihli yasanın iptali için elimize müthiş bir hukuksal olanak sağladığıdır. Zira, Anayasa Konseyi kararı, sadece sözde Ermeni soykırımının inkârını suç sayan yasaı iptal etmekle kalmıyor. Bunun ötesinde, "Fransa Ermeni soykırımının açıkça tanır" şeklindeki 2001 tarihli yasanın hukuki temellerini kökten çürüten hükümler içeriyor. Nitekim, Anayasa Konseyi kararında bir yasanın Anayasa'ya uygun olabilmesi için gerekli şartların altını çiziyor. Bu şartlara göre yasaların "normatif" ve "tanzim edici" olması gerekiyor. Konsey, kararının iki ayrı yerinde bu zorunluluğu şu ifadelerle belirtiyor:

"Kanunlar kuralları ifade etme amacını taşırlar, buna istinaden de normatif bir yapıya sahip olmaları gerekmektedir."

"Bir kanun hükmünün soykırım suçunu tanıma amacını taşıması halinde, bu kanun haiz olması gereken normatif değeri içermeyecektir."

Görüleceği üzere, Anayasa Konseyi, bir soykırımını tanıyan yasal düzenlemenin, kanun olma şartlarına sahip olmadığını belirtmiştir. Konsey kararı bu niteliğiyle Türkiye'ye 2001 tarihli Ermeni soykırımını tanıyan yasanın iptal edilmesinin yolunu açıyor. Şöyle ki: Fransa Anayasası'nın 61/1'nci maddesine göre bakılmakta olan bir dava vesilesiyle davaya taraf olanların Anayasa'ya aykırılık itiraz imkânı vardır. 1 Mart 2010 tarihinden bu yana yürürlükte olan bu mekanizmaya "Question Prioritaire de Constitutionnalité - QPC" (Öncelikli Anayasal Soru) deniyor. Buna göre, bir davaya taraf olan şahıslar Anayasa'ya aykırı bir yasanın iptali talebiyle Anayasa Konseyi'ne başvurabiliyor. Anayasa Konseyi, başvuru üzerinde Yargıtay veya Danıştay tarafından bir ön inceleme (*filtrage*) yapılmasını takiben, davaya bakıyor. Türkiye'nin QPC mekanizmasından yararlanarak 2001 tarihli Ermeni soykırımını tanıyan yasaı iptal ettirmesi mümkün.

Türkiye’yi Soykırımla Suçlayan Fransız Yasasının İptal Ettirilmesi Ermeni Tezinin Temellerini Sarsar

YT: Peki, 2001 tarihli Ermeni soykırımını tanıyan Fransız yasası iptal ettirilirse, bunun Türkiye’ye nasıl bir yararı olur?

ŞE: Türkiye’yi soykırımla suçlayan Fransız yasasının iptal ettirilmesinin, Ermeni tezinin temellerini sarsacağını ve önemli sonuçlar doğuracağını söylemek geçekçi bir değerlendirme olacaktır.. Her şeyden önce, Ermenistan ve diasporanın soykırım iddiasını, yabancı parlamentolara bu yolda aldırtaçakları kararlarla Türkiye’ye kabul ettirme çabasının önü kesilecektir. Bu şekilde, Ermeni soykırımına “tarihsel açıdan saptanmış bir olgu” (historically established fact) statüsü kazandırma hedefi yok olacaktır. İkincisi, Fransız yasasının iptali ABD’deki Ermeni lobisinin elini zayıflatacak ve Kongre’den Türkiye’yi suçlayan kararlar geçirme girişimleri gücünü yitirecektir. Üçüncüsü, AB’nin ulusal mahkemelere (1948 BM Soykırım Sözleşmesi hükümlerine aykırı olarak) soykırım suçlarına bakma yetkisi veren Çerçeve Karar uygulaması büyük bir olasılıkla rafa kaldırılacaktır. Ve nihayet, uluslararası alanda soruna çözümün, Türkiye’nin Ortak Tarih Komisyonu önerisi bağlamında aranmasından başka çare olmadığı görüşü güç kazanacaktır.

Eski Anayasa Konseyi Başkanı Badinter’in Gösterdiği Yol

YT: Anayasa Konseyine başvurudan olumlu bir sonuç alınacağının garantisi var mı?

ŞE: Eski Anayasa Konseyi Başkanı Robert Badinter’in görüşü, usülüne göre yapılacak bir başvurudan olumlu sonuç alacağı merkezindedir... Badinter, Le Monde gazetesinde 15.01. 2012 tarihinde yayımlanan “Le Parlement n’est pas un Tribunal” (Parlamento bir Mahkeme Değildir) başlıklı makalesiyle Türkiye’ye yol göstermişti. Badinter makalesinde ısrarla şu hususu vurguluyor: “ Erme-

ni soykırım yasasının meşruiyeti hakkında Anayasa Konseyine başvurulursa Anayasa’ya aykırılık gerekçesiyle iptali sağlanır.” Hemen belirteyim ki, Badinter bu görüşünde yalnız değil. Nitekim, Fransa’nın en ünlü hukukçusu olarak nam yapan Georges Vedel de 2005’te yazdığı makaleyle Ermeni soykırım yasasının Anayasa’ya aykırılığını ortaya koymuştu. “29 Ocak 2001 Tarihli Yasanın Yaratığı Anayasal Sorunlar” (*Les Questions de Constitutionnalité posées par la Loi du 29 Janvier 2001*) başlıklı makalesinde Vedel özetle şöyle bir tez geliştirmişti: 1) Anayasa’nın öngördüğü kıstaslar gereği, kanun düzenlemeleri “tanzim edici” bir niteliğe ve normatif bir içeriğe sahip olmalıdır. 2) Kanunlar duygusal ve merhametli (compassionnel) olamaz. 3) 2001 tarihli Ermeni soykırımı yasası normatif bir içerik taşımamakta dolayısıyla Anayasa’ya aykırıdır.

Fransız Okul Kitapları: Türkiye Aleyhinde Propaganda Kaynağı

YT: Anayasa Konseyi’ne başvuruyu kim ve nasıl yapacak?

ŞE: Türkiye’ye karşı patolojik nitelikte düşmanlık gösteren Sarkozy’nin cumhurbaşkanlığı döneminde Eğitim Bakanları Xavier Darcos ve Luc Chatel’in çabaları sonucunda Fransız okul kitaplarında Türkiye açısından vahim iftiralar içeren değişiklikler yapıldı. Bu kitaplarda yer alan “Ermeni soykırım” bölümlerinde olaylar tek taraflı anlatılmakla kalmayıp, hata yanlışlık ve yalanlarla dolduruldu. Fransız tarihçiler bile tarihin bu kadar pervasızlıkla tahrif edilmesinden rahatsız olmuş ve siyasi amaçla Türk tarihinin bu şekilde karalanmasına tepki göstermişlerdir. Örneğin, tarihçi Aurélien Houssard tarafından kaleme alınan “Ermeni Soykırımının Ortaokul Ders Kitaplarında Pedagojik Açıdan Ele Alınış Tarzı Hakkında Bazı Görüşler” (*Quelques Remarques Sur Le Nouveau Traitement Pédagogique Du Génocide Arménien Dans les Manuels Scolaires De 3ème De Collège*) baş-

lıklı makalede 1915 olayları konusunda *Hac-bette, d'Hatier* ve *Belin* yayınevleri tarafından basılan üç ayrı okul kitabındaki yanlış, hata ve tahrifat ele alınmış ve doğrular gerekçeleriyle izah edilmiştir. Bu makale Fransa'nın önde gelen Araştırma kuruluşu IRIS tarafından yayınlanmışsa da, Ermen dernekleri ve lobisinin gösterdiği kuvvetli tepkilere dayanmayan IRIS makaleyi sitesinden kaldırmak zorunda kalmıştır. İşte Fransız tabiiyetindeki Türk asıllı Fransız öğrencilere yapılan bu ayrımcılıktan 29 Ocak 2001 tarihli "*Fransa Ermeni soykırımını açıkça tanır*" içerikli yasayı iptal ettirmek için yararlanılacaktır. Bunun için şöyle bir yol izlenmesi gerekecektir: 1) Önce, okulda çocuğu olan Fransız tabiiyetindeki bir Türk ailesi tarafından ayrımcılık

yapıldığı gerekçesiyle Fransa Milli Eğitim Bakanlığı aleyhine bir dava açılacaktır. 2) Dava sürecinde, Eğitim Bakanlığı savunmasını 29 Ocak 2001 tarihli yasaya dayandırmak zorunda kalacaktır. 3) Bu noktada davacı Türk asıllı aile QPC mekanizmasından yararlanarak 29 Ocak 2001 yasının anayasaya aykırılığı gerekçesiyle iptal talebini Anayasa Konseyi'ne götürecektir. Burada önemle bir noktayı vurgulamak istiyorum. Türkiye'nin girişiminin dayanacağı kilit unsurlar, yorum ürünü olmayan, tümüyle somut olgulardır. Bu bakımdan böyle bir girişimde Türkiye'nin başarı şansı çok yüksektir. Tarih, Türkiye'ye Fransa'nın Ermeni soykırım yasasını iptal ettirmek için altın tepside bir fırsat sunmuştur. Bu fırsat heba edilmemelidir.